
ASPECTS OF TODAY'S CULTURAL ENVIRONMENT – 'MESSAGE' TO INSTRUMENTAL TEACHER**Stela Miteva-Dinkova**Academy of Music, Dance and Fine Arts, Plovdiv, Bulgaria, steladinkova@hotmail.com

Abstract: The present text is focused on the main contexts of the contemporary cultural environment and their "message" and influence on the pedagogical process in the training on an instrument. There are ways and tools influenced by the contemporary information environment that the teacher uses in his work. According to the stages of the educational process, different accents, depending on its specificity, are presented. A general picture of the contemporary cultural environment is presented, which defines the place and importance of the teacher for conducting music instrumental training. Positive and negative sides have been comparably commented on using modern technologies (virtual platforms, social networks, communication tools, media) and traditional methods that continue their development today or in their idea are relativistic with innovative thinking. Titles of didactic editions are quoted, presenting achievements derived from the symbiosis between the information from the cultural contemporary environment and the unique creative approach of the artist-performer. It is emphasized that the problem of communication - the presentation of every instrumentalist in the information space, requires multi-disciplinary training. Expansion of competencies presupposes and offers collaborations between the performer and professionals from other fields (photographers, graphic designers, audio engineers, video operators). Naturally, the problem of management follows, which is a type of cultural activity management in the field of art. It should be an obligatory subject in the training on an instrument, which provokes the modern pedagogue to expand its activity - "selling" a cultural product. For this, he himself should give a convincing personal example. The text of the article also focuses on activities that cultivate communication skills, discipline, responsibility and other qualities for teamwork. These are well-established in the traditional practice ensemble formations. The thoughts expressed by the author of the text present the specifics of contemporary cultural environment and its reflections, which determines the qualities, goals and obligations of the contemporary pedagogues. The teacher is the main factor in transferring current knowledge and practices, thus directly influencing not only for the development of his/hers alumni, but also their successful realization.

Keywords: knowledge, music art, pedagogy

РАКУРСИТЕ НА ДНЕШНАТА КУЛТУРНА СРЕДА – “ПОСЛАНИЕ” КЪМ ПЕДАГОГЪТ ПО ИНСТРУМЕНТ**Стела Митева-Динкова**

Академия за музикално, танцово и изобразително изкуство, Пловдив, България,

steladinkova@hotmail.com

Резюме: В настоящият текст се визират основни ракурси на съвременната културна среда и тяхното „послание“ и влияние върху педагогическия процес в обучението по инструмент. Посочват се начини и средства, повлияни от съвременната информационна среда, които педагозите използват в своята работа. Според етапите на образователния процес са изведени различни акценти, обусловени от неговата специфика. Представена е обща картина на съвременната културна среда, която определя мястото и значението на педагога за провеждане на обучение по музикален инструмент. Компаративно са коментирани положителните и отрицателните страни при използване на съвременни технологии (виртуални платформи, социални мрежи, комуникационни средства, медии) и традиционни методи, които продължават своето развитие в днешно време или в своя замисъл са релативни с иновативното мислене. Цитирани са заглавия на дидактични издания, които представят достижения, получени от симбиоза между информация от съвременната културна среда и уникален творчески подход на автор-изпълнител. Подчертава се, че проблемът за комуникацията - представяне на всеки инструменталист в информационното пространство, изисква разностранно обучение. Разширяването на компетенциите предполага и предлага колаборации между изпълнителя и специалисти от други области (фотографи, графични дизайнери, аудио инженери, видео оператори). Естествено следва проблемът за менажиране, което в областта на изкуството е вид управление на културна дейност. То следва да бъде задължителен „щрих“ в обучението по инструмент, което провокира съвременният педагог да разширява своята

дейност - „продажба” на културен продукт. За това самият той, следва да дава убедителен личен пример. В изложението е поставен и фокус върху дейности, които култивират умения за комуникация, дисциплина, отговорност и други качества, с други думи - работа в екип. Това са добре утвърдени в традиционната практика ансамблови формации. Изказаните мисли от автора на текста представят спецификата на съвременната културна среда и нейната рефлексия, която определя качествата, целите и задълженията на съвременния педагог. Именно той се явява основен фактор за трансфер на актуални знания и практики, като по този начин пряко влияе не само върху развитието на своите възпитаници, но и върху тяхната успешна реализация.

Ключови думи: знание, музикално изкуство, педагогика

Културното пространство и дейност на нашия век демонстрират както добре известни, установени, обичайни и познати начини за реализиране на художествени продукти, така и нестандартни, определяни, като съвременни и иновативни. Последните разширяват палитрата от средства, с които се осъществява художествения процес. Пример за съвременна културна дейност са мултидисциплинарните или мултижанровите спектакли, перформанси или творчески проекти, които са съставни от няколко изкуства (напр, театър, музика, танц и т.н.) или интерактивни - с „участието” на компютърни системи, технологии, публика и др. При съчетаването на няколко изкуства в един художествен продукт се получава ефект на синергия, което допринася за увеличаване въздействието върху аудиторията, както и за привличане на нови публики. На практика, тя – аудиторията е поръчител, оценител, вдъхновител за артиста-изпълнител. Тя е и критерий, който налага осъвременяване на изразните средства, на тематичния материал, което в най-общ смисъл обновява, иновира изкуството. Изложеното по-горе рефлектира пряко върху осъществяването на самия педагогически процес, чиято идея е подготовка за успешна реализация в съвременна конкурентна среда под водещо ръководство на педагог.

Всичко това определя **предмета** на следващото изложение - начини на работа и средства, които педагогът следва да използва, за да постигне положителни резултати в работата със своите възпитаници в днешната културно-информационна среда.

Всеки изпълнител се изгражда, израства в дидактичен процес. Педагогът култивира основни умения за:

- Инструментално-изпълнителска дейност;
- възприемане, разбиране, обработка, възпроизвеждане, съхранение на художествен музикален продукт;
- презентиране, менажиране, рекламиране;
- работа в екип.

Този ред на мисли съдържателно определя **целите** в този доклад и съвкупно щрихира професиограмата и задълженията на съвременния педагог.

В последните години изкуството присъства в медийното⁸⁶ и информационното пространство все по-осезаемо. Това обуславя възприемането му и извън досегашните стандарти (на сцена или в зала), което влияе върху обучението и подготовката на изпълнителите. М. Караиванова правилно посочва, че „информационните технологии, информационното съзнание и информационната култура променят рязко образователните процеси”. [1]. Известни са редица начини за електронно обучение – дистанционно, он-лайн, чрез електронни учебници или сайтове и др. Те предоставят нови методически възможности на педагога – съобразени с желани, бързо и лесно достъпни, близки до учащите аудио-визуални средства. Симултанно се усвояват, транслират нови знания и се създава по-прецизен самоконтрол и по-високи критерии. Всичко това води до общо повишаване на качеството. Постига се по-висока ефективност и обучението своеобразно се осъвременява.

При представянето на всяка музикална творба педагогът е този, който насочва, информира, съветва, мотивира, възпитава не само с традиционни словесни обяснения, но предимно чрез съвременната информационна среда. Това предполага придобиване на определени познания – за времето, особеностите на стила, биографията на автора, характерния инструментариум и т.н. По-голяма част от тези музикално-исторически и теоретични данни се откриват лесно, представени нагледно и синтезирано в *информационното пространство*. То оперира и е достъпно със съвременните комуникационни средства, които позволяват мигновен достъп до „пътър” спектър необходима и ценна информация. Важно условие е тази информация да бъде проверена и достоверна и най-вече да е препоръчана от

⁸⁶ Медия е средство за масова информация. Съществуват различни видове медии – *печатни* (вестници, списания, билбордове и др.), *електронни* (радио, телевизия и др.) и *интернет* или *New-Age Media* (тематични сайтове, блогове, социални мрежи, мобилни телефони, компютри и др.).

педагога. Негова задача е да овладее обема информация, да я систематизира и представи/ предостави целенасочено.

Социалните мрежи и платформи са също подходящ помощник в такава насока. Създаването на групи във фейсбук или други подобни мрежи е сигурен „доставчик“ на качествена информация до различен брой учащи. Това не само улеснява работата на педагога, но и съдейства за координиране и трансфериране на знанията. От една страна споделянето създава фундамент, а от друга условия за коментар и последваща реакция, която да надгради и разшири познанието. Един от новите, успешни и специализирани сайтове-платформи в областта на класическата китара е tonebase.co. Той е създаден от музикантите Игор Лихтман (Igor Lichtmann) и Крис Гарууд (Chris Garwood) в сътрудничество с Аби Наяр (Abhi Nayyar) – технически ръководител. Идеята на проекта е всички китаристи да имат възможност да се учат и да общуват с техните музикални идоли. Основните менюта в сайта са: „Препоръчано“, в което се показват определен брой избрани клипове; „Категории“ – според нивото на учащия е разделено на: начинаещи, средно ниво и напреднали, а според стилистиката на: барок, класика, романтика, 20 век, съвременност; включени са също „Интервюта“ и „Техника“. Платформата дава възможност и за директен интерактивен контакт с определен артист, чрез изпращане на видео клип за коментар или въпрос. Освен изпълнители, тя представя и известни композитори. В профилите на различните композитори са поместени кратки биографични данни и видео клипове с известни изпълнители, които обясняват нагледно проблемите при интерпретиране на музикални творби. Всичко (информацията за самият композитор, пиесата, проблематиката от гледна точка на изпълнителя) се възприема от учащия в рамките на броени минути. Три са акцентите в този случай – визуализация, бързина на възприятието (лесно се ангажира вниманието и това води до бърза концентрация) и достъп до безспорни световни познания и постижения. Общуването с такава платформа създава солиден фундамент от знания, в които са интегрирани както традиционни подходи, така и иновативни индивидуални решения.

Евентуален негатив при използването на такива платформи е факта, че всичко се поднася на учащия вече осмислено и проверено в практиката, т.е. ограничава се неговата креативност и инициативност в работата. Получавайки знания „на готово“, той все по-малко използва своя интелектуален и творчески потенциал. По-скоро се научава как бързо да се ориентира и да подражава. Педагогът, както вече споменахме по-горе в изложението е със задача да ориентира, препоръча, подбере, предостави информация, но също така да се погрижи тя да не бъде буквално копирана от учащия. Негова цел е също да обучи учащият как самият той да търси, възприема, обработва, синтезира информация. Как да отличава и оценява, да използва своя потенциал за натрупване на знания и умения, да формира критично отношение с градивна насоченост. Представените в клиповете различни художествени музикални решения или апликатурни варианти могат естествено да се прилагат в педагогическата практика, но също и да служат за база, върху която се разработват нови подходи към интерпретацията или към техниката. Новите подходи следва да се намират и да се съобразяват с индивидуалната характеристика и вкус на учащия. Благоприятни условия за това създава факта, че обучението по инструмент е предимно индивидуално. В него с определена роля са не само учител и ученик, но също влияние оказват спецификата на инструмента и самата музикална творба и нейните особености. Новите подходи често намират място в *публикувани издания* (Matt Palmer – “The virtuoso guitarist, Volume 1: A New Approach to Fast Scales”, 2011; Denis Azabagic – “Developing Classical Guitar Technique”, 2011, Marko Tamayo – “Essential Principles for the interpretation on the classical guitar”, 2017 and George Vassilev – “L’Art de la Guitare. Extended Techniques”, 2017), които синтезират полезна съвременна информация. Задача на педагогът е да се запознае с тях, за да обясни и приложи в работата си тези нови постижения. Симбиозата между получени знания чрез информационни доставчици, обработката, надграждането и внедряването им в книжни издания формират кръгов обмен, чрез който се осъвременява дидактическата инструментална литература.

Добре известни в инструменталната методическа литература са проблемите: „развитие на музикалната памет“, „свирене наизуст“, „сценично изпълнение“ и т.н. Ако се приеме, че учащите имат основни теоретични музикални познания и инструментално-изпълнителски способности, то осъществено качествено възприятие (чрез съдействието на информационните технологии и средства, чрез методите на анализ, сравнение, синтез) би следвало да осигури дълготраен и пълноценен отпечатък в тяхното съзнание.

Методическите издания от ХХ в. представят и коментират новаторски по своето съдържание и практика методи, за които не се използват съвременни технологии. Един от тези методи, който възниква в първата половина на ХХ в. и се употребява все повече в съвременната педагогика е методът „Лаймер-Гизекинг“. Той е основан на точното запознаване с нотната картина, което предшества самото музикално изпълнение. Според този метод научаването на дадена творба наизуст следва да се извършва

преди нейното изсвирване. Наизустяването се осъществява само чрез паметта, чрез четене, вчитане, рефлексия. Основното, което се изисква в случая е добра четивна техника, богата музикално-теоретична подготовка, яснота на музикално-слуховите и двигателни представи, сравнителен анализ и синтез (същото, което се изисква и при използване на информационните технологии). За резултатността и уникалността на този метод можем да съдим по думите на Лаймер, който твърди „Искам обаче още отсега да обърна внимание, че Гизекинг, който притежава вероятно най-големия репертоар сред пианистите и владее наизуст най-сложни композиции на модерни автори, запаметява в своята призната от всички музиканти феноменална памет всички трудни произведения не като свири (на пианото), а изключително като чете (т.е. чрез рефлексия)”. [2] Този метод очертава една нова тенденция - „виртуално свирене”, която редица съвременни изпълнители прилагат в своята работа. Положителни страни на този метод са: въображаемото трениране на двигателната, моторната памет; разбирането за логиката и съдържанието на музикалния текст и авторовата идея; усъвършенстването на музикалния слух и др. Въпреки, че методът „Лаймер-Гизекинг” набира все повече привърженици, той не намира все още приложение в началното обучение. Това предоставя възможности за създаване и издаване на подобна литература.

Не на последно място в обучението по инструмент е поставена *ансамбловата дейност*. Тя разширява репертоарната култура на изпълнителя, музикално-слуховите му способности, осигурява по-широка визия за възможностите на неговия инструмент. Всичко това намира приложение и подобрява соловата изпълнителска дейност. Ансамблите могат да бъдат реализирани както в по-малки, така и в по-големи формации, които да бъдат от еднородни или разнородни инструменти. Камерните ансамбли от двама или трима изпълнители се организират по-лесно и постигат резултати за по-кратък период от време. Техният състав не се променя толкова често, както това се случва в по-големите ансамблови групи. Участието на инструменталистът в по-голям ансамбъл (до 20 човека) или оркестър формира умения за работа в екип. Екипната работа култивира качества като адаптивност, гъвкавост, съобразителност, комуникативност, организираност, които са необходими в днешно време. Педагогът „играе” ролята на „балансър” при работа с голям ансамбъл. Той има и основна грижа за: подбор на репертоар (такъв, който да е примамлив за изпълнение и атрактивен за публиката, който да развива и да е разнообразен), реклама (снимки, афиши, публикации, поместване на записи от концерти в информационното културно пространство и др.), за менажиране (търсене и осигуряване на творчески ангажменти и изяви).

Всеки инструменталист носи ярка индивидуалност. В ансамбловата дейност е нужен стремеж към единомислие между различните индивидуалности, което да формира едно цяло. Тогава индивидуалността отстъпва пред „общата кауза” за постигане на оригинален художествен резултат. Определен позитив от ансамбловата работа е и емоционалният фактор, споделеното удоволствие (от съвместната работа и изява) е ценно и запомнящо се. В такива колективни дейности се създават социални контакти, които запазват своята стойност дълги години. Опитът показва, че колкото повече са изявите на един ансамбъл, то толкова по-големи са неговите успехи. Свирейки в различни зали, градове, държави, този ансамбъл ангажира и се представя пред различна публика. Всичко това, отразено по подходящ начин в информационното пространство гарантира и следващи изяви. Така, естествено се постига известност, която осигурява чувство на удовлетвореност не само за преподавателя, а предимно за участниците-инструменталисти. Те не само оценяват екипната работа, но и създават позитивен колективен дух, който превръща общата дейност в удоволствие и рязко повишава мотивацията. От ансамбловите занимания мотивацията и вдъхновението лесно преливат и в индивидуалната работа, т.е. общото, влияе и върху частното.

Медиите, като част от информационната среда и култура влияят съществено върху дидактичния процес. Създават стереотипи, възпитават критерии и музикални вкусове. По този начин са своеобразен „манипулатор”. Утвърдени артисти си позволяват различни волности, които се възприемат доверчиво от младите инструменталисти. Затова, една от задачите на педагогът е да обоснове и изясни чрез използване на медии, че стандартите в художествено-инструменталното изкуство са утвърдени във времето със естетически норми.

Успешната подготовка на всеки художествен продукт (в случая музикална творба) е последвана и от неговото *представяне*. То може да се осъществи пред по-многобройна или по-малобройна аудитория. Колкото е по-широка и разнообразна аудиторията, толкова по-успешно е представянето. Това налага изискването - педагогът да стимулира своите възпитаници за изява в информационното и медийното пространство. Изявата се осъществява с помощта на аудио-визуалните технологии и налага определени стандарти в работата на инструменталиста. В този контекст част от самото обучение е осъществяването на звукозаписна дейност. Първоначално, може да се реализира само *аудио запис* (например, в домашна среда с налични технологични комуникационни средства - компютър, телефон и др.). На следващ етап е

добре да се потърси професионално съдействие - звукозаписно студио, в което се работи с професионално оборудване - микрофони, звукозаписни програми и т.н. Аудио записът е своеобразно огледало на способностите и достиженията на учащия. Той е естествен „коректор”, който много точно удостоверява достигнато ниво и определя насоки за бъдещо усъвършенстване.

Следващ етап е *видео* представянето. То изисква комбиниране на високо качествена картина с предварително записан звук. При поместване на аудио-видео клип, който представя изпълнител и музикална творба е необходимо предварително синхронизиране между записания инструментален аудио материал с видео картината. Понякога се поместват видео клипове с чудесна визия и лошо качество на звука или обратното. Следователно, съвременните артисти/учащи работят в сътрудничество със специалисти по аудио-видео технологии или самите те притежават такива познания, за да продуцират, разпространяват аудио-видео клипове. Клиповете презентират самият изпълнител, но също има много сполучливи художествени решения, в които се поместват снимкови слайдове или друг вид изображения. Те илюстрират самото изпълнение или създават определена драматургична идея за музикалната картина. Използваните снимки следва да имат добро качество и да бъдат подредени с определен замисъл, който илюстрира или визуализира художествената идея. Има примери в информационното пространство, когато аудио записът е илюстриран с нотен текст на конкретно музикално произведение. Този подход има определена образователна насока, защото дава възможност за слухово възприемане и за опознаване и проследяване на самия музикален текст.

Преминавайки през тези различни етапи на работа, учащият придобива ценни умения и познания, които са необходими за неговата реализация. Изпълнението в зала е процес, който е с начало и край, т.е. осъществява се в определено време. Презентацията на видео клип в информационното пространство е безсрочна и достъпна по всяко време. Тя се прослушва, преглежда многократно, което още в процес на подготовка осигурява по-високо качество. Всичко това води до извода, че съвременните изпълнители следва да се съобразяват не само с новостите в съдържанието на музиката, но и с тези в начините на презентиране.

Потребител на изкуството в най-широк аспект е *публиката*. Има различни видове публики (специфични, вътрешни, целеви, обществени и т.н.). Артистът-изпълнител представя своите постижения пред широка обществена публика. Това е логично, защото изкуството е универсален език, който не изисква специално образование или познания, за да въздейства, да е желан и разбираем. Известно е, че колкото по-високо е качеството на културния продукт, толкова по-въздействащ е той и съответно по-високо оценен от по-многобройна публика. Това респективно повишава имиджа на артиста и броят на неговите ангажменти. Как се достига до по-широка публика? С този аспект от работата на артиста се занимава науката мениджмънт⁸⁷. Менажирането в областта на изкуството е вид управление на културна дейност.

Преди всичко педагогът обучава как да се подготвят професионални материали – анонс, постер, снимка, видео клип и др. Той поставя критерии пред своите възпитаници, като онагледява чрез информационното пространство своите изисквания. Задължителна е намесата на професионален фотограф и графичен дизайнер. Снимките се изработват като художествени продукти с определен артистичен мизансцен и чрез средствата на съвременната художествена фотография. Основна цел е да се привлече вниманието на потребителят, т.е. важно е не само качеството, но и интригуващата визия, която „хваща” окоето или художествения образ на артиста, който подчертава неговата индивидуалност. „Оборудван” с всички необходими материали, учащият следва да създаде свой социален профил (сайт или страница в социална мрежа), чрез който да рекламира дейността си.

В съвременното общество по-лесно достъпни и по-комуникативни се оказват *страниците в социални мрежи*. Те обхващат предимно човешки ресурс, т.е. първоначално се ангажира кръг от близки приятели, който се разширява с колеги или личности със сходни интереси, след това се привличат и други потребители. Управлението на страница в социална мрежа изисква умения, като комуникативност и инициативност. Позитивен елемент са коментарите, които е възможно да бъдат адекватни, поощрителни, професионални или критични, злонамерени и др. Те могат да бъдат мощен стимул за артиста-изпълнител така, както липсата на коментари или харесвания подтиква към търсене и развитие. Все повече се налагат и платените реклами, които самите социални мрежи предлагат. Например, Google ежегодно обявява такъв конкурс. При спечелването му определен сайт бива рекламиран от самата

⁸⁷ Думата идва от *manager* (англ.) и в превод означава управител, директор, ръководител, администратор. Мениджърът е човек от организация, който ръководи, организира и координира дейността на другите членове. [3]

мрежа, което от своя страна гарантира достигането на дадена информация буквално до всички точки на планетата. Сайтът е по-устойчива и статична структура, но и по-уязвима. Сайтовете лесно могат да бъдат „разбити” и променени. Използването на информационната среда и технологиите винаги носи определени рискове.

Културното пространство в днешно време е неделима част от *информационните технологии, медиите, комуникационните средства и социалните мрежи и платформи*. Това налага осъвременяване на начините на работа за изграждане на бъдещите инструменталисти и култивира умения, знания, компетенции (*екипна работа, презентирание, менажиране*), които не са свързани с пряката изпълнителска дейност, но следва да бъдат част от дидактичната работа. Поставя се широка рамка, която изяснява целите за реализация и обуславя в голяма степен начините за тяхното постигане. Описаните пунктове определят съвременен, широк, разностранен ракурс в дейността на педагогът по музикален инструмент. Те обогатяват неговия професионален портрет, който би следвало да се съобрази с всички „новости”, изисквания и задължения.

ЛИТЕРАТУРА

[1]Караиванова, М, Интеграцията, основана на математическо моделиране, като иновация в музикалното образование, Пловдив:АМТИИ, с.184, 2017г.

[2] Куртева, М. Методика на клавирното обучение. София, с.126, 1994 г.

[3]Христов, С. Мениджър, лидер или и двете заедно?, www.novavizia.com